

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor., 25 cr.; — éra pentru Romania'a: pe anu 30 piastrii (lei) si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti.

Cevasi despre Espusetiunea natiunala romana din Brasiovu.

S'apropia tempulu adunarii Asociatiúnei romane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, cu care va fi impreunata si o espusetiune. Cele lalte diurnale a' nóstre politice dedera tóte informatiunile necesare pentru acésta espusetiune, dar' noi pan' acumu nu díseramu nimica, si póte publiculu nostru va fi curiosu, ca de ce nu.

Intru adevèru de multu amu voitu se vorbimu despre acést'a, dar' candu ne-am intrebatu ca ce se vorbimu, ce se scriemu nu ne-am potutu respunde decatu cu unu ah! — n'amu potulu de catu petrecandu man'a preste frunte se remanemu cá si celu ce se destépta din unu visu placutu si vede ca totulu a fostu nimicu. Si de ce asiá? éta bunule lectoru de ce. Totu ce am poté noi se scriemu nu póte fi alt'a de catu din sfer'a scolara, asta e chiamarea diurnalului nostru, si a trece pe alte campuri ar' insemná a retaci dela tient'a ce ne-am prefiptu, a díce un'a si-a face alt'a. Ce amu avé dara se scriemu din sfer'a scolara in acestu respectu. Intru adevèru, deca cautamu ce scriu la atari ocasiuni alte diurnaie straine de acésta specialitate, deca cetimu, cumu e representata la alte espusetiuni sfer'a scolara, apoi noi, dupa cumu stá invetiamentulu celu puçinu pan' acumu, nu scimu ca se mai scriemu ori mai bene se ne aruncamu condeiulu, séu la casulu celu mai bunu se scriemu vre-o jeremiada. Nu sunteru din cét'a acelor'a, cari tóte lucrurile le cauta cu perspectiv'a, ce nu representéza decatu scene tragice, nici din acelor'a cari voru se dee cu pumnulu in luna, séu acelor'a, carii cá mosiulu din poveste, cu pietri, de móra la pitióre, voru se 'ntréca epurii in fuga, — dar' ori si cumu deca judecamu dreptu, deca esaminamu d'ame-

nuntulu nu potemu vorbí altu-mentea; apoi a ne lungusi nóue insine nunumai e rusinatosu dar' si periculosu. A nu vré se cunóscemu ce no lipsesce, unde ne dóre, de ce patimunu ar' insemná a nu ne iubi viéti'a, a ne lasá in capriciulu sortii. Dar' cu tóte acestea, deca nu potemu altu-mentea, se ne luamu anem'a in dinti si se vedemu totusi ce aru poté face, si ce trebue se pretendamu dela invetiatorii nostri façia cu espusetiunea venitóre.

O dómne! noi nu potemu pretende dela invetiatorii nostri ce pretendu d. e. germanii dela a' loru, a nosti nu potu presentá la espusetiuni ce presentéza aceea d. e. diverse instrumente, ce facilitéza nespusu de multu invetiamentulu, invetiatorii nosti nu suntu nici pe de parte asiá provediuti catu se-si póta petrece tempulu numai cu inventarea séu perfectiunarea ataroru instrumente, ei ei deca voru a traí trebue se scie tiené de cornele plugului séu se se ocupe si cu altu ceva. . . Nu pretendemu noi asiá ceva pentru acumu; totu ce ceremu dela densii este se stea de poporu, se-lu capacíteze despre insemnataea espusetiunei, se-lu indenne a luá parte la ea catu se póte in masa mai mare, se escite in elu óre-care rivalitate in prestanti'a obiepteloru séu producteloru, caci deca pan' acumu nu sunteru fericiti a avé scóle agronomice séu celu puçinu scóle comunale peste totu si cumu se cade, in care se póta invitá catu decatu generatiunea viitóre o cultura mai ratiunala a pamentului, baremu prin participarea la o atare espusetiune se se escite in poporu o rivalitate, o viétiá, o interesare mai mare de cultur'a pamentului precumu si a altoru producte artificiale.

Din scólele de fete pe unde suntu se se tramita la espusetiune cuseturi de orice forma; cusuturi dupa cumu e portulu in locurile respective, séu dupacumu au

invetiatiu fetele in scóla dupa porturile mai moderne, cá baremu fetele ce ambla la scóla se reprezenteze scól'a la espusetiune cu productulu manuloru sale.

Atat'a numai, si incheiamu cu aceea mangaere si dorire ca in anulu venitoru, favorindu-ne impregiarile, vomu scrie dóra cu o anema mai voiósa, mai multiamiti.

In Nrulu viitoriu vomu publicá si noi program'a obiecteloru de espusetiune, cá totu invetiatoriulu avendu-o a mana se scie la ce se indemne poprulu. Asemene vomu incercá cu alta oca siune a dá unele desluciri despre acele obiecte, prin care ar' trebui se se reprezenteze la asemene espusetiune scól'a.

Enigme psihologice si deslegarea lor.

Deca luamu sama bine in senulu familieloru observam, ca adese ori unii copii in cari parentii si puneau tóta sperarea, indata apuca pe alte cacari, se strica se facu cei mai blastemati si cei mai periculosi ómeni, telhari, ucidictori s. a. „O! d-dieule, dice parintele atunci, cumu póte se fia facutu copilulu meu ast'a, caci elu se aratá celu mai blandu, celu mai bunu.“ Asiá e, anem'a parentiésca nu vre se créda ca dóra copilulu ar' fi asiá, si cérca in totu modulu se-lu póta desculpá si rectificá. Si intru adeveru stricarea unui copilu asiá de blandu si bunu, la prim'a cautare se pare enigmatica. Se cercamu deslegarea ei. Unu casu din istori'a criminaliloru ne va conduce la acésta deslegare. Unu preutu ungurescu, anume Moringu, avea unu copilu pre care-lu iubea, cumu numai póte se iubésca vreunu parinte fiulu seu, si se nevoiá se-i dee o educatiune pe catu se póte mai buna. Copilulu erá fórte frumosu, in portare placutu si atragatoru. Aratandu elu talentu si diligintia, parintele totu cu mai multa delicatetia -lu tractá, si se pare ca prevede in sufletulu seu óre cumu tempulu, candu copilulu seu cá unu barbatu nobilu si bravu va fi de toti stimatu. Dar' altumentrea a fostu ursitu; elu trebui se descinda in momentu inainte d'a finí copilulu scólele. Si de ce dorere, de ce amarire a fostu elu crutiatiu prin ast'a! — caci fiulu seu muri pre esiapoda cá unu criminalu infioratoru. Dar' cumu? va intrebá vre-unu invetiatoru, fiulu unui preutu, unu copilu asiá blandu, asiá bunu, tratatu cu atata delicatetia, condusu de mii de invetiaturi si amonitiuni bune, totusi in urma unu hotiu, unu omicidu! Unu puntu din viéti'a lui ne va deslegá acésta enigma. Elu cá copilu avea unu defectu, adeca lips'a

de compatimire; catra seraci si amariti erá elu indiférentu, animalelele torturá fora nici o indurare, precum insecte, paseri s. a. Tatalu se intristá vediendu aceste, dar' elu totusi credea ca aceste provinu mai multu din nebuni'a coplarésca, decatu din reutate naturala innascuta, si se mangaiá cugetandu ca candu copilulu va fi mare si-va capetá minte, se va lasá si se va poté desbaerá d'acestea. Dar' fórte tare s'a insielatu tatalu. Tóte propensiunile in anem'a copilului, ce nu se nimicescu de tempuriu, apuca mereu radecini, si cu atatu mai tare cu catu li-se face mai multu destulu, pana candu la atata ajungu, catu numai e in stare se le sterpésca nici o invetiatura, nici o amonitiune, si nici cea mai severa pedépsa. Asiá a fostu si cu acestu copilu.

Dupa mórtea lui Moringu, copilulu fu datu unui educatoru, care portá cea mai mare grige de elu, dar' indesiertu. Propensiunea d'a torturá animale, se prefacú in o gangrena in anem'a lui; tóte alte insusiri bune disparura. Torturarea de animale stange amórea si participarea, desface, nimicesce orice legaturi contrase prin amóre. Amórea este fundamentulu pacii, increderii, grigii pentru altii, scurtu, motorulu vertutii. Deca se stinge amórea in anim'a omului, nimicu e mai naturalu decatu ca i se deschide calea spre tóte foradelegile. Torturarea de animale facú in fine din acestu copilu blandu unu omu crudu, certaretu, malitosu, infioratoru, din care pierira tóte sentimentele mai nalte si nobili si in urma deveni omicidu.

Din acestea potemu deduce urmatórele. Si copilulu celu mai blandu póte usioru se cada in defecte. Defectulu póte se fia asia de micu catu se nu traga de locu atentiunea parintiloru. Dar' in sufletu nimica e mortu; totulu e viétia si nesuintia; si deca o propensiune rea nu se sugruma, cresce, se inradecinéza incetu totu mai tare. Fantasia, lecturi frivóle, esemple rele atitia foculu propensiunii. — La oca siune bine venita erumpe si se aventa prin fapte. Atunci se spaimentéza omulu, dar' parintii iubindusi tare copilulu inchidu ochii, séu ridu la atari fapte. Astu-felu propensiunea favorita si suferita cresce; cuprinde totu mai tare peterile spiritului; predomnesce voi'a; sta totu gata spre erumpere, si la cea mai mica oca siune si erumpe, si pe incetu nimicesce ori care alta propentiune buna. Se luamu de esemplu unu copilu vanu. Elu nu mai are altu de cugetu decatu cumu se se togmésca cá se fia catu mai frumosu. Invetiatur'a la elu e ceva lucru lateralu, d'a dóu'a mana; pe morala si vertute din ce in ce pune totu mai puçinu pretiu. Dar' sufletulu fiindu o sistema

de poteri; cele omogene se destépta si se intarescu reciproc, asiá in copilulu care-i cuprinsu de mani'a d'a placé si aparé, propensiunile omogene crescú impreuna. Atari suntu sumeti'a, cochetari'a, libidinea, despretiulu altor'a, avaréti'a s. a. Tóte acestea le-atitia si le nutresce necontenitu mani'a d'a placé, nebuniá de mode séu nusciu cumu am mai díce, si catu li se dá ocasiune si-aceste venu pe tapetu. Atunci apoi usioru se templa de pe bietii parinti i surprinde scirea ca éta copilulu loru a furatu ceea séu ceea, séu au defloratu pe cutare virgina, séu ca a facutu alte misiéli si blastematii. Dar' parintii indata voru poté deslegá acésta enigma, catu ce voru urmá, voru cugetá nesulu desvoltarii acestoru propensiuni in anem'a copilului, asiá precumu amu aratatu noi.

Se luamu unu altu copilu, unu licau micu. De altu-mentea e copilu de tréba si de sperare. Dar' propensiunea d'a amblá gustarindu si lingarindu, d'asi gadali gutulu cu un'a séu cu alt'a, nu remane numai singura, dar' escita si propensiunea d'a petrece in lenevire, d'a amblá hai-ma-na; pentru ca si acést'a e ceva placutu si gadalitoru sentiuriloru; lu-face se se ocupe numai cu lucruri placute, se negléga cele serióse si grele; si in urma rafinandu - se totu mai tare degeneréza in placeri contranaturale de totu felulu si in urma in vitie infame. Mai in colo trebue se cugetamu, ca spre multiemirea propensiuniloru suntu de lipsa midilóce. Licaului i trebue bani, lipsa acestor'a lu facu furu; elu vre se nu-lu scie nime, acést'a-lu face se minta cu ghiotur'a la casu de lipsa, si se inielesu catu numai póte; elu vré se-si immultiésca placerile, pasiesce dela un'a la alt'a, devine usuratecu, destramatu, perfidu. Éta, iubitii miei lectori ce póte se devina unu copilu licau; demonii vitulului se furisíéza in anem'a copilului, si la tempulu binevenitu si-arata faptele sale spre spaimentarea educatorului. Am cunoscutu in viétia unu copilu, care avé insusiri bune, si erá iubit si pretiuitu de parinti si invetiatori; dar' i placea se vorbésca cate mascariii tóte, ce le audiá de pe ici, de pe cole. Dupa cativa ani intrebú de elu, dar' elu ajunsese la o stare fórte trista; rapisè onórea multor'a, si síe-si pregatisa o sórte deplorabila, si, de nu me insielu, dupa cativa ani si-a luatú viétia prin giontiu. Cuventele escita cugete, cugetele sentiemente, si sentiemente devinu propensini si fapte.

„Deca odata,“ díce óre undeva unu educatoru, „memori'a e ingrecata de cuvinte immorale, si imaginativ'a iritata, sentiulu moralu indata se si tempesce, si

fapt'a immoralá pre incetu pierde gréti'a, ce o semte anem'a de ea.“ Aratatu dara, cumu o propensiune rea póte escitá ceea lalta séu subminá fundamentulu unei propensiuni mai bune, va intielege fia care cetitoru, cumu unu copilu, in care óre catu tempu nu s'a oserbatu nici o pravitate, in data se strica, se depravéza fora d'a se templá cu elu vr'o minune. Si ce urméza din deslegarea acestei enigme pentru ori-care educatoru? admonitiunea, d'a luá sama si la cele mai mici defecte ale copilului, d'a cautá pana unde au ajunsu si d'a cugetá apoi la vendecarea loru. Parintii póte n'aru versá atatea lacremi, deca totu d'aun'a aru face acést'a.

Sciri scolastice.

Resinari. 27. Maiu. Cei mai multi din cititorii acestei foi vor scí, ca comun'a Resinari se lupta de mai multi ani, cá se-si infintieze o scóla capitala cu publicitate si o scóla reala inferióra, fara cá ea se-si fia pututu vedé nici pãna astadi realizata acésta dorintia a ei drépta si laudabila. Cinci ani suntu de candu se lucréza in asta privintia si dupa-ce in anii din urma lucrarile incepura a-si perde totu firulu loru intr'unu modu de totu curiosu, nouiu oficiu comunalu de astadi, statatoriu din barbatii cei mai progresisti in comuna, s'a determinatu a luá mesurile cuviintiósse pentrucá scólei Resinarene cu ori si ce pretiu se i se dea intinderea cuvenita. Asiá representanti'a comunala, care la noi, dupa multimea locuitoriloru, sta din 40 membrii, in siedinti'a ei din 18 ale curgetórei a decisu de nou, cá proiectulu vechiu se se puna in lucrare. Éta insusi cuvintele din protocolulu acelei siedintie:

„IV. D. Oratoru Nicolae Ciuceanu propne, cá cu privire la starea scóleloru nóstre comunale, cari nu mai corespundu in multe privintie trebuintieloru comunei si cerintieloru timpului; cu privire la marea necesitate de cultura a poporului nostru inapoiatu in astu respectu din nedreptatea timpiloru trecuti; cu privire la frumósele midilóce ce are acésta comuna; in fine cu privire la lucrarile urdite in anii trecuti pentru scól'a comunei: Comunitatea se-si indrepte atentiunea ei asupr'a acestui isvoru de fericire pentru generatiunile viitóre si se iá mesurile cuvenite, cá scól'a se inainteze din starea ei de acum la stare mai buna, organizandu-se pe alta basa si dandu-i se o alta intindere, asiá pre-cum pretinde spiritulu timpului presintu. — Comunitatea dupa desbatere cuviintiósá recunósce de drépta

propunerea Oratorului ei, si decide cu una nimitate, cá Antisti'a Comunei se faca in-curendu cu tóta energí'a pasii ceruti pentru organisarea scólei nóstre intr'o scóla capitala cu patru clase si o scóla reala de dóue clase si cá aceste scóle se capete publicitatea ceruta pentru asemenea institute, — asiá, precum se proiectase inainte cu mai multi ani si precum s'au si intaritu lucrulu de catra Inaltulu Ministeriu c. r. de cultu si invetiamentu. Tóte spesele cerute spre acea organisare a scólei se vor purtá din cas'a alodiala. Se decide mai departe, cá Antisti'a din candu in candu se informeze Representanti'a comunala despre pasii facuti si despre rezultatele casitigate, cá si Reprerantí'a totdeun'a se póta dá ajutoriulu cerutu. In fine Representanti'a cunósce o mare dauna pentru comuna, caci dela proiectulu susamintitu facutu in anii trecuti s'au indelungatu punerea in lucrare pana astadi, si cunósce de necesariu, ca cu atat'a mai mare energiá este acuma a se urmá in lucrulu acest'a.“

Oficiulu comunalu si-au datu consensulu seu la acésta decisiune si antáulu pasu in asta privintia l'a si facutu cu urmatórea adresa catra Eselenti'a sa P. Episcopu Andreiu bar. de Siagun'a: Cluj / Central Nr. 178.

Eselenti'a Vóstra!

Présantíte Domnule Episcópe!

Daca parintii nostri inca in timpii vitregitatii au pututu nu numai aduce la infintiare in comun'a nóstra prin laudabil'a loru staruintia unu edificiu de scóla maretiu, ci si a oferí dupa impregiurari midilóce frumóse spre intocmirea interna si sustienerea unei scóle comunale de mai multe clase: cu catu mai vertosu trebuie se simtímu noi o datoría a ingrigí pentru educatiunea tinerimei nóstre, in timpulul de fačia, candu pedeele insaintarii sunt delaturate si pentru Romani si candu cerintiele timpulul sunt pentru noi atat'a de mari.

Acestu sentiu de datoría s'a invederatu multu si in anii trecuti, pecandu in comun'a nóstra se proiectase infintiare a unei scóle capitale de patru clase cu publicitate si a unei scóle reale de dóue clase, facundu-se totu odata invoire cá midilócele cerute pentru organisarea si sustienerea astorufeliu de scóle se le dea comun'a acést'a bineprovediuta din ale sale.

Prin landabil'a staruintia a prédemnului nostru barbatu, pe atunci consiliariu de scóle c. r., Dr. P. Vasiciu si prin energiós'a conclucrare si mai multoru barbati zelosi dela noi se a facura inca in anulu 1857 pasii necesari pentru punerea in lucrare a acelu proiectu, in

urm'a caror'a Inaltulu Ministeriu de Cultu si invetiamentu prin hotarire ddo 11. Maiu 1857. Nr. 2761 s'a induratu a incuviintiá infintiare a scóleloru amintite si a demandá diregatorieloru subalterne ducerea lucrulu in deplinire.

Cu tóte aceste scólele de multu dorite nu venira inca nici pana astadi la infintiare din cause nóue cu totulu necunoscute. Pentru aceea Representanti'a comunei nóstre in siedinti'a ei din 18 ale curentei s'a declaratu de nou pentru infintiare a scóleloru desamintite si a decisu' cá se se faca din partea Antistiei pasii ceruti in respectulu acest'a.

Dreptu aceea umiliti subscrisii celu mai siguru pasu spre realisarea dorintiei nóstre ilu vedemu in indreptarea nóstra cu adénca reverintia catra Eselenti'a Vóstra, aperiatoriulu celu mai ferbinte alu intereseloru nóstre si parintele celu mai iubitoriu si ingrigitoriu de luminarea poporulu incredintiatu pastorirei Eselentiei Vóstre.

Antisti'a mai josu insemnata indresnesce asiadara cu umilintia a rugá pe Esel. Vóstra in numele comunei ce o representéza, cá se ve indurati a midiloci dela locurile mai inalte punerea in lucrare a proiectulu desmentionatu: adica organisarea scólei nóstre intr'o scóla capitala cu publicitate de patru clase impreunata cu o scóla reala de dóue clase, cu atat'a mai vertosu, caci comun'a are tóte midilócele cerute pentru sustienerea aceleia si ca scól'a nóstra comunala, precum se afla ea astadi, nu mai corespunde nici decum trebuintieloru locuitoriloru nostri si immultiteloru cerintie ale presintelui.

Intru sperarea unui resultatu favoritoriu remanemu cu profunda veneratiune

Ai Esel. Vóstre:

Resinari, 26. Maiu 1862.

préplecati servi
Antisti'a Comunala
(subscrisurile)

Oradea-mare, 18. Maiu 1862.

De comunu noi romanii stámu reu in privinti'a scóleloru, dar' noi cesti din cóce de Dealulu mare i intre-cemu pre toti in asta privintia. Scólele nóstre suntu in starea cea mai misera, lipsite chiaru si de supravigietori, pentru ca preotimea nóstra gr. ortodocsa de si o respectamu multu totusi misiunea acést'a nu si-o scie. Apoi directorii si consiliarii nostri de scóla au cadiutu de odata cu sistem'a absolutistica, ér constituionalismulu magiaru necum se-se ingrigésca de pasírea nóstra in cultura, dar' si scólele le-au inpuçinat

dicandu: le contragemu pentru cá poporul se nu simta atata greutate intru platirea invetiatoriloru. Ce se dicu despre starea actuala a scóloru? ne aflamu cu totul in anarchia, nici directori, nici inspectori nici consiliari scolastici nu avemu, prelanga acea in scólele nóstre populare cari prin atate vifore inca mai sustau s'a introdusu unu metodu cu totul ne acomodatu pentru copii; ei invetia pe langa cetirea romana inca si cea magiara si germana, apoi cetirea romana inca e in dóue tipuri cu az-buchi si cu litere strabune; cetire cua slove costa copilului mai multu tempu de catu invetiarea unei limbi necunoscuta, pentruca cata ostenéla nu te cósta pana candu inveti cá copilulu se dee unei litere sonulu pe care ea nulu are, dar' ast'a totu mai merge, si e de lipsa, pana ne vomu vedé odata scuturati de totu de flotacii lui Cirilu. Mai incolo prin invetiarea cetirei magiare si germane cariea fórté puçini dintre copii i iau folosu inca se perde tempu fórté multu, astu felu copilulu finindu anii scolastici se vede ca nu scie ceti nici in limb'a sa natiunala bine de parte apoi se póta sci ceva din cele lalte. Ar' fi deci bine cá in scólele nóstre populare, se se introduca unu metodu bunu, corespundiatoriu, cum au fostu sub d. Dimitriu Ionesco fostulu consiliaru de scóle, caci acestu de acuma nu e nici decatu corespundietoriu, luandu in consideratiune si acea ca ómen nostri fiindu miseri se folosescu cu copii la economía de campu, si numai puçinu timpu potu se-si dee copii se cerceteze scól'a; deci acelu timpu puçinu aru debuí bine in debuintiatu; — dar togma se póta copii cercetá scól'a mai multi ani, sunt altele materii de propusu, cum e stori'a natiunala, gramatic'a, geografía, matematic'a si altele cu multu mai de folosu decatu limbele magiara si germana, din cunostinti'a acelor'a ar trage toti mare folosu, ér' din acestor'a numai fórté puçinu, séu nici decatu.

Intre asiá impregiurari ce e de facutu? Io cugetu ca inteleginti'a nóstra prin multu stimatulu acestu organu scolasticu aru debuí se ne indrumeza, cum se ne mantuimu de anarchia, si apoi cum se ne organisamu scólele nóstre, si la acést'a se puna mana tare toti cari pretendu numele de parinti si cari sunt gubernatori si indreptatori; caror'a le e incredintiatá sórtea poporului, se nu abuseze ei de bunatatea si confidinti'a lui, se se ingriégésca de bunastarea si luminarea lui. Deci cei competenti si caroru le jace acésta sacra detoria, ar' trebú se incépa si se nu se iute cu manule in sinu la destructiunea scóloru, garanti'a cea mai securá a esistintii si inaltarii poporului. Invetiatorii parasi de

toti; fora de nici unu ajutoru in implinirea oficiulu loru sunt aprópe d'a desperá cu totul, er' altii nefindu inspectiunati, ne avendu cine le trage sama ca cumu si-pórta oficiulu, neglegu tóte, si si ce facu numai cá de claca. Pana-candu acésta anarchia! cei ce suntu detori se se ingriégésca de ordinea si prosperarea scóloru si nu se ingrigescu, si-voru contrage asuprasi blastemele posteritatii, ci cine díce ca nu le voru meritá?

Fiii lui Zevedeiu.

Literatura.

O datorintia capitala a foiloru de specialitate este si privirea cu atentiune asupr'a tuturoru aparintieloru literarie din ramulu respectivu, tienerea in evidentiá a opuriloru de acelu felu, care se face prin aducerea loru la cunoscinti'a publiculu nu numai, dara totu odata si prin recensarea loru, cá astu modu se i se dea publiculu óresicare inlesnire in procurarea si alegerea acelorasi. Foile magiare, germane etc. de specialitatea pedagogica sunt pline de asemenea recensuni mai in totu numerulu, si mai vertosu cele germane aducu pe anu unu celu puçinu cate 5 — 6 sute anuntiuri si recensuni de carti pedagogice esite de nou in decursulu unui anu. — Daca acésta rubrica deschisa in fói'a nóstra inca dela inceputu sta mai multu inchisa, apoi caus'a capitala o va puté vedé fiacine in lips'a mai totu a producerei de opuri pedagogico-didactice la noi. Caci lasu, cumca nici in-totu nu stamu asiá de escelentu cu imultirea opuriloru literarie nóue, dar' apoi pe campulu pedagogicu, cu care ar trebú premersu la tóte celelalte specialitati, la noi nu se mai pré tiparescu decatu editiuni nóue de abedare etc. vechi si ne mai corespundietóre.

Subsemnatulu cunoscéndu in putinti'a de a procurá usioru tóte opurile ce esu la lumina in Romani'a, intro alte multe folóse, si o acoperire incatava a présemntitei trebuintie de carti pedagogice, am staruitu insumi, si prin altii, inca demultu, si dóra nunumai de o luna dóua, cá se se inlesnésca catu de catu trecerea acelor'a din cóce. Cititorii acestei foi cunoscu bine rezultatulu aceloru staruintie si sciu ca in Sibiu se afla acum multe carti bune din Romani'a intre cari si pedagogice.

Socotimu a lucrá numai in folosulu cititoriloru nostri, deca vomu incepe a recensá aici pe scurtu un'a cate un'a acele carti relative la educatiune, care usioru se potu

procurá din Romani'a totu-deun'a prin libreriulu din Sibiiu S. Filtsch, cá in modulu acest'a se se latiésca cunoscinti'a loru. Incepemu deci cu

1. **Proiectu de educatiunea feteloru** tradusu din Capo-d'operile lui Fenelonu de Radu Popescu, fostulu secretariu alu reposatului Archimandritu Ef. Poteca; tiparitu (cu litere cirile) in Craiov'a, impimeri'a Iosifu Samitca si Iancu Moisi 1860. In formatu optavu de midilocu de VII. si 159 pagine.

Cititorii cevasi mai cunoscuti si cu literaturile straine, voru scí ca singuru numele Fenelonu recomanda de ajunsu acelu opusculu; mai adauge insa „ca—dupa cum recunósce si traducatoriulu in prefaçi'a sa — acestu uvragiu, care nu pórtá indesiertu acestu titlu, este din cele mai bune scrieri ale autorului numitu.

Regulele, care se desfasura in acésta carte intr' unu stilu placutu si in modulu celu mai usioru de practicatu, merita a fi citite si cunoscute de totu educatoriulu, mai cu séma candu ele se afla depuse si adunate intr'unu volume atát'a de micu si pe puçinu de procuratu.

„Importanti'a acestui proiectu de educatiune“ dice traducatorulu la altu locu in prefaçi'a „atát'a de bine nimeritu prin regulele sale asiá de simple catu si folositoare; scopulu celu sublimu alu autorului pentru a aduce pe ómeni la o deseversita civilisatiune prin educatiune, fara care nu se póte numí civilisatiune, precum si lips'a de educatiune ce se simte atatu aici in tiér'a nóstra Romanésca*), din care curgu atate rele, sunt atate motive, care m'a determinatu a me ocupá cu traductiunea acestui uvragiu,“ éra noi adaugemu, ca tóte acele sunt si pentru noi atate motive, care ne indémna a-lu recomandá nunumai fiacarei mame, dar si fiacarui barbatu de scóla, fiacarui educatoriu si parinte de familia, caci desi cartea e destinata pentru educatiunea femeiloru, cupriade insa reguli generali aplicabile la educatiunea ambeloru secse.

Ceea-ce am puté se observamu pentru editiunea romana a acestei carti este, ca érá de doritu cá D. traducatoriu se fi fostu cevasi mai crutiatoru de multele vorbe straine, cari si-au traitu acum de multu secululu si nu se mai usitéza nici pela Diloru si nice pe aici. Inse acésta nu impedececa intru nimic'a folosinti'a cartii.

Ea cóssta 1 fi. 16 cruceri si se póte trage in scurtu dela libreriulu mai susu numitu.

(Vá urmá.)

Varietati.

Felurimi. Diarulu „Java Courant“ de la 1. Martiu rapórta despre eruptiunea vulcanului pe insul'a Macian: doue zile inaintea eruptiunii se audiá din intrulu muntelui unu scomotu teribilu supteranu si muntele parea a fi in miscare, astufelu incatu multi ómeni coprinsi de spaima, fugira din insula. Dupa acést'a muntele se sparse in trei parti asverlindu din crepature mari catalimi de lava, cenusia, si pulbere in tóte directiunile. 15 sate fura immormintate suptu aceste materie séu in parte séu intregé; 320 persóne au peritu si 47 au fostu vulnerate; remasíti'a populatiunii insulei, care érá peste 6000 locuitori, s'a refugiatu pe insulele vecine, din cari Gidore si Halmabiro au suferitu multu prin plóia de cenusia si de prafu, astufelu incatu si acolo 73 case suntu cu totulu ruinate. Insul'a Macian insasi, cunoscuta cá granariulu invecinateloru insule Molukke si renumita pentru cultur'a tutunului, este desevisitu devastata. Anca pona acumu esu din crateriulu vulcanului nouri grosi de fumu si lava inunda tóta insul'a astu-felu, in catu nu este cu putintia a se apropiá cineva de dins'a.

— Din darea de séma statistica asupra caseloru de copii lapedati (enfants trouvés) in Europa estragemu urmatóriele date. Numerulu copiiloru gasiti este: in Austria de 120,020, in Francia de 102,000, in Rusia dimpreuna cu Polonia de 53,553, in Spania de 46,250, in Italia de 37,360, in Belgia de 7574, in staturile papali de 3600, in Danemarca de 1172, in Englitera de 967 si 'n Suedia de 847. Englitera, c'o poporatiune de 23 milióne locuitori infacisiéza relativu cea mai mica suma, abia 1 din 23,000 de locuitori. Proportiunea celoru lalte staturi este cea urmatória: la unu numeru de 10,000 locuitori vinu, in Austria 32, in Italia 31, in Francia 28, in Spania 27, in Belgia 15, in staturile papali 12, in Russia si Polonia 9, in Danemarca 8, in Suedia 2. — Aceste date statistice suntu ale anului 1861.

— Unupesce ca marturu inaintea judecatoriei. Deunadi s'a petrecutu la judecatoria Aseseloru de Straford in Engellera o scena cariósa. Arendariulu unei pescarie a riului intensa unu procesu unui fabricantu, aretandu ca gazurile conduse din fabric'a sa prin tievia la matc'a riului producu mórtea pesciloru si

*) Catu si la noi dincóce

prin urmare o paguba simtietória reclamentelui. Spre a se convinge de adeverulu asertiunii reclamentelui, Juriulu cerù cá unu pesce viu si sanetosu se se puia intr'unu vasu mare implutu cu apa din riu amestecata cu gazuri din fabrica. Acésta se facù si in midiloculu ilaritatii publicului se produse unu martoru mutu, in forma unui pastrovu veselu, care fu aruncatu in acea apa. Dupa trecere de puține minute, pescele incepù a se simtí neodinitu si a aretá neplacere cu acestu elementu. Gratia Iuriului, care nu voiá a espune viétia unui marturu intr'unu procesu civile, pastrovulu fu scosu din ap'a periculósa si repusu in elementulu séu (apa limpede). Se intelege ca reclamantele dohendi o sentinta favorabile.

— Proiectulu unui podu statornicu intre Englitera si Francia: Despre proiectulu Boyd atingatoriu d'unu podu statatoriu intre Englitera si Francia priimimu acumu urmatóriele comunicari: Punturile finali acestui podu s'au adoptatu a fi intre inaltimile lunga Dover si capulu Grinez (situátu intre Calais si Boulogne). Acolo largimea canalului este de 18 mile englesesti, adincimea cea mai mare a apei de 186 picioóre; diferinta intre apa cea mai mica si cea mai mare este de 28 picioóre. Se voru constrú 160 stilpi in forma de turnuri intr'o departare de 450 picioóre unulu dela altulu. Fundamentulu turnurilor se va constrú in forma de piramide in patru unghiuri, la base avendu 300 si la partea superiória 150 picioóre de fiacare fația. Pe aceste piramide se voru asiediá turnurile rotunde de 100 picioóre in diametru si de 500 picioóre in inaltime. 300 picioóre d'asupra feciei marei candu s'affa mai diosu se va asiediá podirea dintr'o constructiune cá a podului Britania, care taiata in curmediesiu infacieséza unu rectanghiu de 50 picioóre inaltime si de 30 picioóre largime. Nóptea spre a fi vediuta de corabiele trecetóre, turnurile voru fi iluminate cu gazu. In timpu de negura (cécia) unu aparatu electricu asiediatu la turnuri pune in misicare nisce clopote spre a da semnale corabieloru. Afara d'acesta turnurile voru fi imbracate la suprafația marei cu nisce perne, bufante, spre a ferí corabiele de periclulu spargerii candu voru fi aruncate de ventu si valuri cátra turnurile podului. Domnulu Boyd a calculatu chetuiielele generali ale constructiuni la 30 milióné livre sterlingi si timpulu necepu pentru construire pe trei ani. (Din Romanulu.)

America. In partile apusane ale Americii de m. n. s'au redicatu de vr'o cativa ani scóle asiá numite „scólele ratiunii”. Noi impartasimu pe scurtu princi-

pile pedagogice si metodice oserbate in aceste scóle. La aceste scóle incepu a amblá copii candu suntu de patru ani; dar' mai nainte d'a se incepe instructiunea spirituala, copii se deprindu in apucaturi gimnastice, cá se li-se desvólte si intarésca corpulu. Numai in alu sieselea anu apoi se instrúeza in cetire. Cetirea se face in modulu urmatoru: literele alfabetului suntu facute pe lemnu séu pe chartia grósa, si in mai multe esemplare suntu puse in nisce ladi. Invetiatorulu scrie pe tabla o litera din acestea, si dice scolariloru s'o caute in lada si se i-o aduca. Deca in cautarea litereloru si-au castigatu óre care desteritate, pasiescu mai incolo la constructiunea cuvinteloru si numeloru obiecteloru din natura, cari ocuru mai desu in viétia; asiá catu scolarii nu invétia nici unu cuventu fara d'a vedé si obiectulu celu insémna acelu cuventu. Animale, plante, pietri, instrumente, materii s. a. tóte li se arata copiiloru in natura. Cu anulu alu optulea incepu a scrie mai antaiu in nesipu, dup'aceea pe table de ardesia, cari le folosescu si pela noi copii, si in urma apoi pe chartia. In alu diecelea anu incepu apoi ai instrúa in cuvintele si spresiunile ce cadu in sfera spirituala, abstracta. Invetiarea de rostu a sententieloru biblice si a salmiloru nu se templa in aceste scóle. Despre relatiunea ómeniloru catra d-dieu si eternitate numai in alu 16-lea anu li se propune copiiloru mai seriosu (!). Dincontra pe copii in tóta septaman'a i ducu prin oficinile meseriesiloru, in foru, prin inchisiori, cá astufelu de teneri prin esemple practice, prin esperintia propria se devena maturi. Chiar' si facultatea judecatii se adópera s'o desvólte catu mai tare si mai de tempuriu. Aceste scóle ce e dreptu nu suntu numerósa, caci ceru spese insemnate, si se sustienu numai cu contribuiuri private. Unu invetiatoru nu primisce mai multu decatu 15 copii, caci de mai multi nu póte se se ingrigésca cumu se cuvine.

Margaritare. Lumea este o nae marétia plutindu pe mari periculóse.

— Aurulu avutiloru, marirea boiariloru, glori'a imperatiloru tóte se fineecu cu „nici jace.”

— Teneretiele fara esperintia, tarite de amagitórea splendóre a desfrenarii, se cufunda singure in oceanulu releloru. Anii invétia pe omu, imbetranindu, cunósce desiertatiunea lumii; dar' d'abiá affa midiloculu d'a traí, ca portile mortii se deschidu.

— Tu, tenerule mandre, deprindete cu fapte bune, de voiesci se petreci cu onóre viétia ta; ca de te vei, trandaví in desiertatiuni, de vei lucrá reulu, de vei imbracisiá discordi'a, cum óre te vei mangaiá la betranetie, candu natur'a se va imbracá in vestimente de doliu pentru tine? Lacremile nefericiteloru victime ale

asupririlor tale, voru naveli asupra-ti, cá nisce perae de sange, si te voru innecá cu ameratiuni: apoi cuge-tulu pe care facatoru de rele nu-lu bate? Numai ver-tutea infromsetiéza viéti'a omului si lu face se pa-siéscá maretiu si voiosu spre mórte, de care nu se teme, ci mai vertosu o doresce, cá unu midilocu d'a intrá in limanulu statornicii si adeveratei fericiri. — Mórtea este in fioratóre numai pentru cei ce lu-créza reulu.

Yung.

— Tesaurulu celu mai curatu alu vietii pamentesci este onórea nepatata, fara de care omulu e numai o spoitura, unu spiritu indrasnetiu in unu senu credin-tiosu este unu clenodiu inchisu in o lada cu diece locate. Onórea este uniculu castigu alu vietii.

Shakespeare.

— Au opiniuni rele despre tine ómenii: dara cei rei; a nu placé celoru rei insémna a fi laudatu.

Seneca.

— Patri'a este ori unde e bene; dara binele acel'a nu este in locu ci in omu.

Idem.

— Pe multi se obligi, pe puçini se vétemi; caci memori'a binefaceriloru este trecatóre ér'a injuriiloru duratóre.

Idem.

Copilulu si ciocarl'a

Ciocarl'a siede trista'n colivia,
Dulcile-i trilete numai resuná;
Ér' Teodoru o'ntréba: „ce póte se fia
„De stai asiá trista paseruc'a mea?

„Canturile tale ce versai adese
„Unde suntu, o! spune-mi, ele-au amutitu?
„Nu-ti lipsesce apa, nu sementi alese:
„Ce póte se fia ce-asfelu te-a machnitu?

„Cate n'asi mai face, dulce' pentru tene,
„Dar' indesiertu tóte, tu nu-mi resplatesci;
„Spune-mi inse, spune, cá ce reu te tiene,
„Pentruce stai muta, pentruce lugesci?“

Ciocarl'a trista 'ndrépt'asa catare
Catra miculu Teodoru, si-astfelu i-a vorbitu:
„Oh! eu am, copile, colo 'n departare
„P'o terasa verde cuibulu mieu doritu.

„Si cresceam in senu-i cu multa 'nrgigire
„Puisiorii-mi tineri, tinerulu mieu doru;
„Dara omulu vene, o nefericire!
„Me prinde, me duce din midiloculu loru.

„Si m'aduse 'n piatia, si me dede tie
„P' unu micu pretiu, si éta unde m'ai inchisu,
„Departa de sóre, lumin' auria . . .
„Oh! pierdut' am viéti'a, si-alu mieu paradisu!

„Oh! dá puisiorii cen' o se mi-i crésca,
„Ale loru suspine cen' le v'ascultá?
„Cen' se mi-i adape, cen' se mi-i nutrésca?
„Ah! d'ei nime'n lume grige va portá.

„Astea suntu, copile, de ce sumu machnita,
„Dece-a' mele canturi triste-au amutitu.
„Dà-mi tu mie calea, fa-me fericita,
„Si versá-va canturi pieptulu mieu machnitu.“

Teodoru pléca capulu, anem'a-i se frange,
Sufletu-i se lupta standu indoitoru;
Cugetandu elu inse, cumu o mama plange,
Cumu ea se topesce d'alu filoru doru:

Lacrema fierbinte ochiu-i riuresce,
Prinde coliv'a si-o dà de pamentu:
Ciocarli'a sbóra si la pui sosesece,
Si voiós' acuma le dà nutrementu.

Candu Teodoru aude pe díle frumóse
Cantulu ciocarlii dulce tremuratu,
Cugeta: trecut'au plangerilo-i doioése,
Éta-mi multiemesce caci o-am liberatu.

(Imit.)

Ar. Densusianu.

Merulu putredu.

Unu parente-aflase ca copii sei
Se facuse prietini cu nisce misiei:
„Dragii tutii asfelu pietini ve cautati,
„Cu d'acestia ómeni voi ve'mpreunati.

„Sunteti copii inca, si-ascultati de mine,
„Dieu misieii-acestia nu ve ducu la bine.“
Asfelu tatalu díse, éra fii sei:
„Noi i-'omu face ómeni fire-arú catu de rei“

Tatalu se socóte, cugetu-lu frementa:
„Vorb'a góla piere fia catu de santa,“
Díce-elu intru sine, si prin altu midilocu
Cugeta se féra fii sei de focu:

„Aideti, dragii tatii, mergemu in gradina,
„Se culegemu mere, díu'a-i dulce lina.“
Mergu si implu- o corfa cu mere frumóse,
Cu grige culese, tóte sanetóse.

Éra intr' aceste sanetóse, bune,
Unu meru putredu tatalu cauta si pune;
Dar' vediendu copii d' odata strigá:
„Tata merulu ast'a tóte le-a stricá!“

„Vedeti,“ díce tatalu, „acumu cugetati
„Cu cine 'n viéti'a se ve 'mpreunati.“

(Imit.)

(Idem).